

ПРАКТИЧЕСКАТА ПОДГОТОВКА НА УЧЕНИЦИТЕ ПО СТРОИТЕЛСТВО ВЪВ ФОРМАЛНИЯ СЕКТОР НА ПРОФЕСИОНАЛНОТО ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУЧЕНИЕ

Катя Стоянова

Софийски университет „Св. Климент Охридски, Департамент за информация и усъвършенстване на учители, 1619
София, katiastoyanova@abv.bg

Резюме В този доклад ще се представи част от емпирично изследване на състоянието на практическата подготовка на бъдещите строителни работници и някои професионални и лични качества. В проучването бяха включени 13 професионални гимназии от различни райони на България (около една трета от общия брой на професионалните училища по строителство в България), които имат богати традиции в подготовката на работна ръка за строителството. Изследването е проведено с учители от тези училища и извън тях и потребителите (строителни фирми от същите райони на България, като потенциални работодатели). Резултатите и анализите показват, че практическото обучение на учениците, които се обучават в професионални училища, е недостатъчно. Това изисква допълнително обучение от страна на работодателите (строителни фирми), което от своя страна е свързано с прекомерни разходи на време и пари. Всичко това дава основание вниманието да се съсредоточи върху подобряване на качеството на практическото обучение на учениците и те да се реализират успешно в страната и в чужбина.

PRACTICAL TRAINING OF PUPILS ON CONSTRUCTION IN THE INFORMAL SECTOR OF VOCATIONAL EDUCATION AND TRAINING

Katia Stoyanova

Sofia University "St. Kliment Ohridski"

Department of information and in – service Training, 1619, Sofia, katiastoyanova@abv.bg

ABSTRACT In this report will be presented an part of an empirical study of the state of practical preparations for future construction workers and some professional and personal qualities. The survey included 13 vocational schools from different regions Bulgaria (approximately one third of the total number of professional schools on construction of Bulgaria) which have rich traditions in preparing the workforce for construction. The Survey is conducted with teachers from those schools and outside them, and users (construction companies from the same regions Bulgaria, as potential employers). The results and analysis show that the practical training of schoolboys who are trained in vocational schools is insufficient. This requires additional training by employers (construction companies), which in turn is related to excessive costs on time and money. All this warrants the attention to focus on improving the quality of practical training of schoolboys, and they to realize successful both at home and abroad.

Пазарът на работната сила в строителството в новите икономически условия налага все по-високи изисквания към нейната подготовка. Това от своя страна поставя един много важен въпрос, свързан с практическата подготовка на младите хора, които завършват средното си образование в професионалните училища по строителство. В контекста на новите строителни технологии, вниманието следва да се фокусира върху практическата приложимост на знанията, тяхното адекватно приложение в реални производствени условия (МОНТ, 1995)

Анализирайки състоянието на практическата подготовка на учениците във времето до настоящия момент, може да се каже, че тя не става по-добра, поради влиянието на обективни и субективни фактори. От съдържателен аспект би следвало на първо място да се осъвремени законовата рамка на професионалното образование и обучение, да се актуализират държавните образователни изисквания, учебните планове и програми. Учебното съдържание да се ориентира към практическата приложимост на знанията, да се увеличат часовете по практика с оглед през време на цялостното обучение ученикът да придобие такива умения, с които да може да

извършва строителни дейности по придобитата професия (специалност), без да се налага допълнително обучение от фирмата, в която започва трудовата си дейност.

При разработване на учебните програми да се обърне внимание на оптималния баланс между броят часове, предвидени за теория и тези за практика. От особено значение в този процес е реалното участие на специалисти от строителни фирми, браншови организации, синдикати и др., които имат пряко отношение към системата на професионалното образование и обучение.

От гледна точка на материалните ресурси (учебни работилници, тяхното оборудване със съвременна техника и дидактически материали) положението също не е добро. В една значителна част от професионалните училища по строителство липсва необходимото съвременно оборудване, което затруднява използването на новите технологии по учебна практика. По този начин учениците в известен смисъл са ошетени и това намалява техните възможности за успешна реализация по изучаваната професия.

Проблемът с човешките ресурси – учителите в професионалните училища по строителство, които преподават по предмети от задължителната професионална подготовка заслужава особено внимание. В по-тесен план се касае за тяхната методическа и психолого-педагогическа подготовка и квалификация. Опитът ми като преподавател по методика на обучението по строителни дисциплини показва, че една не малка част от учителите имат нужда от такава подготовка. Особено деликатно е положението с учителите по строителна практика. Тези, които са завършили специализираните институти, които вече не съществуват и имат много добра методическа и практическа подготовка вече са „на привършване“. Значителна част от тях са над средната възраст. Все повече по строителна практика преподават учители, които имат висше строително образование и имат съответните права. Но те не са подготвени достатъчно по практика от образователна институция (ВУЗ), тъй като подготовката, която получават не е ориентирана към педагогическата практика. За да станат учители се изисква придобита професионална квалификация „учител“, но тя не включва строителна практика и това затруднява обучителния процес по практика, намалява неговото качество. (Стоянова, 2005)

Във връзка с отразените проблеми бе направено проучване, от което лесно може да се установи нивото на практическата подготовка на учениците и някои професионално-личностни качества (отговорност, дисциплина, работа в екип, самостоятелност). На базата на изводите от изследването се предвижда де се предприемат адекватни

мерки за преодоляване на недостатъците в обучението на учениците по строителна практика.

За целта на изследването бяха анкетирани 188 учители от 13 професионални училища по строителство и 140 специалисти от 15 строителни фирми. Подборът на учителите е извършен на база отношение по тематиката, преподаватели по предмети от задължителната професионална подготовка (теория и практика). Броят на изследваните учители от различните професионални училища е различен, поради факта, че е използван принципа на отзовалите се. Подборът на потребителите (строителни фирми-потенциални работодатели на бъдещите строителни работници) е направен на база избраните вече професионални училища за изследването, в региона на училищата, а подборът на специалистите от съответните фирми – на база отношение по тематиката и отново е използван принципът на отзовалите се.

Инструментът за оценка на практическата подготовка на учениците от професионалните училища по строителство и някои важни за бъдещата професия качества е анкета. Разработени са два вида анкетни карти – едната за учителите, а другата за потребителите. Въпросите са от един и същи вид със структуриран отговор «закрит тип», което предполага по-лесна, бърза обработка и обективизъм. В таблица 1 са представени някои въпроси от проведената анкетата с учители, които са в тясна връзка с практическата подготовка на учениците и професионално-личностни качества, необходими за професията, която са избрали. (Стоянова, 2005, Стоянов, 2003)

Таблица 1

Резултати от анкетирването на учителите (188)

№	Съдържание на въпроса	Отговори	Бр.	%
1	Достатъчни ли са часовете по учебна практика за формиране на практически умения?	Да По-скоро Да По-скоро Не Не	17 30 122 19	9,04 15,96 64,89 10,11
2	Необходима ли е промяна в организацията по учебна практика?	Да По-скоро Да По-скоро Не Не	31 60 26 71	16,49 31,91 13,83 37,77
3	Удовлетворява ли ви материалната база в училище?	Да По-скоро Да По-скоро Не Не	10 24 63 91	5,32 12,77 33,51 48,40
4	Притежават ли учениците необходимите практически умения, пряко свързани с тяхната специалност?	Да По-скоро Да По-скоро Не Не	21 61 92 14	11,17 32,45 48,94 7,45
5	Имат ли достатъчна практическа подготовка, която би им позволила да извършват качествено работа на реални строителни обекти по специалността?	Да По-скоро Да По-скоро Не Не	9 51 110 18	4,79 27,13 58,51 9,57

Таблица 2*Резултати от анкетирането на потребителите (140)*

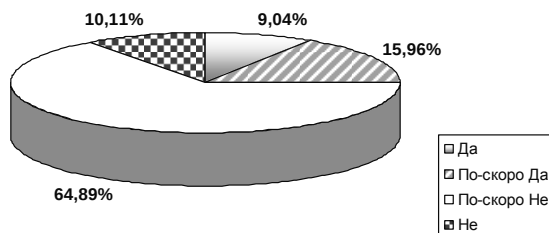
№	Съдържание на въпроса	Отговори	Бр.	%
1	Изпълнява ли качествено всички дейности от длъжностната му характеристика за съответната квалификационна степен?	Да По-скоро Да По-скоро Не Не	9 48 81 2	6,43 34,29 57,86 1,43
2	Среща ли трудности при изпълнение на пряко свързаната с неговата професия работа?	Да По-скоро Да По-скоро Не Не	11 70 46 13	7,86 50,00 32,86 9,28
3	Имат ли необходимото покритие между притежаваната квалификационна степен и усвоените практически умения?	Да По-скоро Да По-скоро Не Не	5 39 89 7	3,57 27,86 63,57 5,00
4	Необходимо ли му е допълнително практическо обучение, за да изпълнява качествено различните трудови дейности, пряко свързани с неговата професия?	Да По-скоро Да По-скоро Не Не	34 78 21 7	24,29 55,71 15,00 5,00
5	Умее ли да реагира своевременно, съобразно различните производствени ситуации и самостоятелно да взима решение?	Да По-скоро Да По-скоро Не Не	6 40 75 19	4,29 28,57 53,57 13,57

Графично представяне на резултатите от таблица 1 и таблица 2

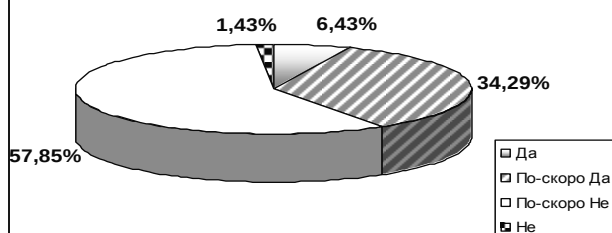
Учители

Потребители

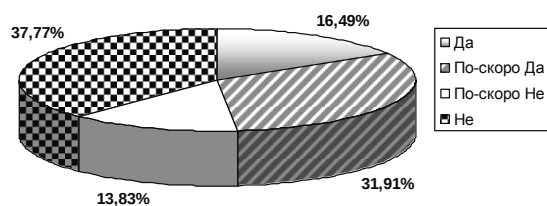
Достатъчни ли са часовете по учебна практика за формиране на практически умения?

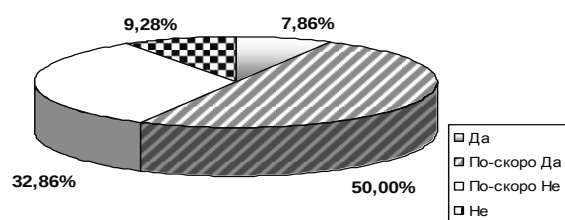
Изпълнява ли качествено всички дейности от длъжностната му характеристика за съответната квалификационна степен?

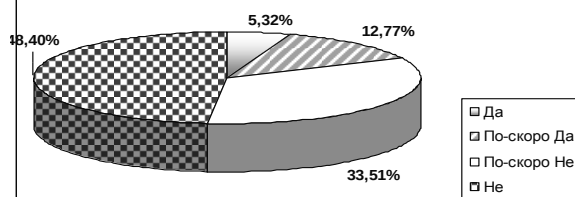
Необходима ли е промяна в организацията по учебна практика?

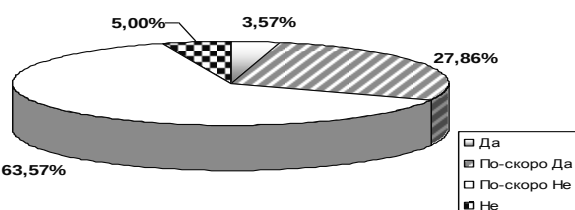
Среща ли трудности при изпълнение на пряко свързаната с неговата професия работа?

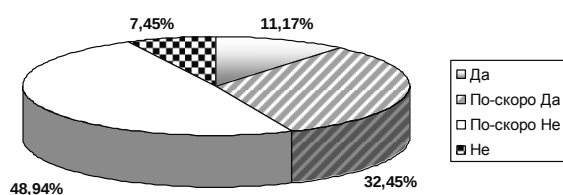
Удовлетворява ли ви материалната база в училище?

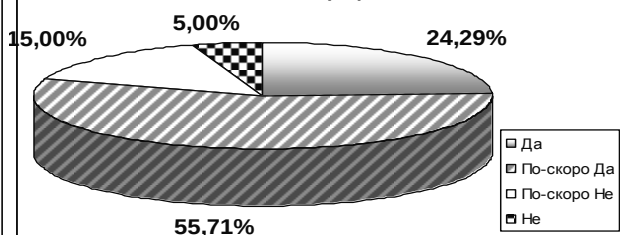
Имат ли необходимото покритие между притежаваната квалификационна степен и усвоените практически умения?

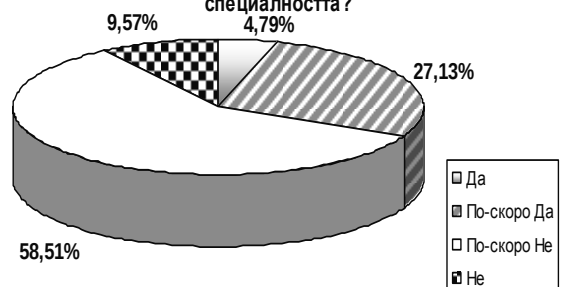
Притежават ли учениците необходимите практически умения, пряко свързани с тяхната специалност?

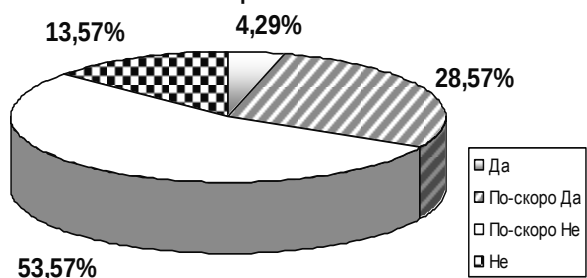
Необходимо ли му е допълнително практическо обучение, за да изпълнява качествено различните трудови дейности, пряко свързани с неговата професия?

Имат ли достатъчна практическа подготовка, която би им позволила да извършват качествено работа на реални строителни обекти по специалността?

Умее ли да реагира своевременно съобразно различните производствени операции и самостоятелно да взема решение?

Някои по-важни **изводи от анкетирането на учителите:**

- часовете, предвидени в учебните планове програми за практическо обучение не са достатъчни за формиране на необходимите професионални компетенции;
- по отношение на организацията по учебна практика отрицателното и положителното мнение са почти с еднаква тежест;
- учениците нямат необходимата практическа подготовка, практическите им умения не са достатъчни за извършване на качествена работа по специалността;
- наличната материална база за провеждане на учебно-производствена дейност не е на необходимото ниво, не отговаря на съвременните изисквания.

Мнението от **анкетиране на потребителите** за практическата подготовка и някои важни професионални качества на новопостъпилите млади работници от професионалните училища по строителство е в положителна посока по въпросите, свързани със стремеж за усъвършенстване, спазване изискванията на ЗБУТ (здравословни и безопасни условия на труд) и др. По-важни изводи от анкетирането на потребителите, които отразяват някои *отрицателни страни* на подготовката на учениците от професионалните училища са:

- младите работници срещат затруднения при изпълнение на дейности, пряко свързани с изучаваната професия;
- практическата подготовка на новоназначените работници не е на необходимото ниво за извършване на качествена работа по професията, която са придобили в училище;
- на младите работници им липсват умения за своевременно реагиране при аварии и вземане на адекватни решения;
- професионалните компетенции, които учениците са придобили в училище не са достатъчни и не покриват изискванията за квалификационната степен, която притежават.

Вероятни причини за състоянието на практическата подготовка биха могли да се потърсят в липсата на: учебна документация, която да е в съответствие с европейските образователни стандарти, достатъчен брой часове за практическо обучение, съвременна материална база за осъществяване на новите строителни технологии, необходимото съдействие от страна на институциите, имащи отношение към подготовката на строителни кадри за строителството (строителните фирми, браншови организации, синдикати и др.).

Мерките за преодоляване на нерешените проблеми в практическото обучение на бъдещата работна сила за строителството биха могли да се опишат по следния начин:

- усъвършенстване на нормативната уредба и нейното хармонизиране с европейските образователни стандарти,
- актуализиране на учебната документация (Държавни образователни изисквания /ДОИ/, учебни планове и програми) в съответствие с новите технологии в строителството;
- увеличаване на часовете за практическо обучение;
- осъвременяване на учебно-производствената база с необходимото оборудване, техника, материали и т.н. с оглед създаване на условия за използване на новите строителни технологии;
- отпускане на средства от страна на МОМН (министерство на образованието, младежта и науката), строителната камара, работодателите и др. с оглед подобряване на учебно-производствения процес;
- предпочитания за работодателите, които които назначават в своите фирми работна сила, подготвена в професионалните училища и др.

При един сравнителният анализ на резултатите от анкетното проучване на учители и потребители по общи въпроси и за двата вида респонденти показва, че и учители и потребители имат единодушно мнение по въпросите за трудовата дисциплина, работа в екип, отговорност и т.н. Различията са свързани главно с необходимостта от притежаваната квалификационна степен и усвоените практически умения. По-голяма част от потребителите са на мнение, че учениците нямат това покритие. Това налага при постъпване на работа при тях да бъдат обучавани допълнително във фирмата, което от своя страна ще доведе до излишни разходи за сметка на работодателя.

В **заключение** може да се каже, че резултатите от проучването на учители и потребители показват, че практическата подготовка на учениците в професионалните училища по строителство не е на необходимото ниво. В тази връзка възниква необходимост от вземане на адекватни мерки, чрез които да се повиши ефективността на обучението на учениците по практика, което от една страна би довело до тяхната успешна реализация по професията, а от друга би спестило на фирмите допълнително обучение на младите кадри при постъпване на работа при тях.

Литература

- Стоянов, В., И. Мановски и А. Николова. 2003, *Маркетингови проучвания*, С., БПС, с.25-37.
- Стоянова, К. *Качествени аспекти на практическата подготовка на работната сила за строителството във формалния сектор на професионалното образование* (дисертационен труд), С., 2005, с. 8 – 18 от приложение 2.
- Професионалното образование в България; състояние, проблеми, перспективи*. МОМН, С., 1995, с. 10 - 13.